

# Gyzylbaş diýip kime diýilýär?

Category: Kitapcy,Sözler,Taryhy makalalar,Türkmen dili  
написано kitapcy | 23 января, 2025

Gyzylbaş diýip kime diýilýär? GYZYLBAŞ DIÝIP KIME DIÝILÝÄR?

«Ersgin boldy gitdi gyzylbaşymyz»

Magtymguly PYRAGY

Gyzylbaş – türkmen diýmekdir. Olara gyzylbaş diýmekleriniň sebäbi kellelerine gyzyl börük geýendikleri üçindir. Töwrizde Sefewi döwletini guranlar alawy türkmen taýpalarydyr. Geçmiş taryhymyzda gyzylbaş türkmenlerimiz bilen bolan gapmagarşylykly uruşlar sebäpli gyzylbaşlary özümüzden aýry görmek taryhdan bihabarlygy aňladýar.

Şu günüki gün taryhda gurlan türkmen döwletleri sanalanda, aňsat Sefewi döwletiniň adyny agzasy gelýän ýok. Ýogsam bolmasa Sefewi döwletini hut alawy türkmenler gurupdy ahyryn! Osmanla paç töleýän türkmen taýpalarynyň agramly bölegi Osmanly býurokratiýasynyň ondan-mundan çöplenip, saýry milletleriň çagalaryndan jem edilen sütemkär paşalarynyň zulmunyň astynda ýaşandan Sefewi döwletiniň tabynlyggyna geçenini müň paý ibaly gördü. Osmanlynyň şeýhulyslamlary alawy gyrgynçylyklaryna ejaza berýän namalaryny birnäçesiniň astyna razylyk bildirip, möhürlerini basdylar.

Osmanly türkmen soltany Ýowuz Selim bilen birlikde eşary sünniligi kabul eden türkmenler alawy doganlaryny özlerine iň uly duşman hasapladylar. Başlaryna gyzyl börük geýyändigi üçin «gyzylbaş» diýip atlandyrylan türkmen doganlaryny kemsidip, «gyzylbaş» adalgasyna her dürli masgaralaýy, kemsidi ji manylary yüklediler.

«Eliňe, diliňe, biliňe eýe bol!» diýen dogaýy jümläni hemişelik ýörelge edinen alawy türkmenlere ýöñkelen bu gereksiz töhmetler häli-häzirlerem öz güýjüni ýitirenok. Başyna gyzyl börük geýen alawy türkmenler üçin ulanylan «gyzylbaş» sözünü häzirem hapa-paýys sözler bilen deň manyda görýänler az däl. Geçmiş taryhymyzda alawylara ýöñkelen bu

kemsidiji sözleri delillendirýän ýekeje-de waka bolup geçmändir. Hernäçe gapma-garşylykly ýagdaýda bolsa-da, Türkmenistanyň çäginde ýasaýan türkmen tire-taýpalary-da gyzylbaşlar bilen arasynda paýlaşyp bilmeyän zady bolmandyr. Uruşlar diňe häkimiyetiň başynda oturan basybalyjy hökümdarlar we il-günüň aryny-namysyny çekenden bolup, «Şükür başy» kinofilmindäki ýaly şer tapsa çörek iýmeýän alamançy han-begler sebäpli turupdyr. Garamaýak halkyň arasynda hiç hili oňuşmazlygyň bolmandygyny biz diňe «Magtymguly» kinofilmindäki bir epizoddan hem göz ýetirip bileris. Ýadyňyzda bolsa, kinofilmde türkmen obasyna gyrnak bolup düşen gyzylbaş zenany doganyny görüp: «Aly, menem halas et!» diýip gygyrýandyr. Şonda gyzylbaş esgeriniň: «Wah, men nä alaç edeýin, doganjygym...» diýip, aky ýuwdunmasy-da taryhyň emri bilen ikä bölünen ganybir doganlarymyzyň arasyna diňe zannyýaman alamançy han-begleriň çöp atandygyna aýdyň göz ýetirmek bolýar.

Bir zady unutmazlyk gerek: 1277-nji ýylda Konýa giren we «Mundan beýläk diwanda, dergähde, bargähde, mejlisde we meydanda türkmen dilinden başga dilde geplemek gadagan!» diýip, taryhda ilkinji bolup türkmen dilini belende göteren Garamanogly Mämmet beg we onuň tabynlygyndaky türkmenlerem başlaryna gyzyl börük geýyän ekeni.

# Internet maglumatlary esasynda taýýarlandy. Taryhy makalalar